

Příspěvek ke způsobům identifikačního zkoumání

Contribution to Methods of Identification Examination

JIŘÍ STRAUS¹

Abstrakt

Kriminalistická identifikace představuje proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop, cílem je identifikace objektu, který vytvořil kriminalistickou stopu. Autor se v článku zabývá vývojem názorů na pojem kriminalistické identifikace. Autor se zaměřuje na základní způsoby identifikačního zkoumání a rozšiřuje způsoby identifikačního zkoumání o pojem rekognice, identifikaci objektů podle paměťové stopy.

Klíčová slova

kriminalistika, identifikace, identifikační zkoumání

Abstract

Forensic identification is the process of identifying objects according to forensic traces, the goal is to identify the object that created the forensic trace. In the article, the authors deal with the development of opinions on the concept of criminal identification. The author focuses on the basic methods of identification examination. He expands the methods of identification examination with the concept of recognition, the identification of objects according to a memory trace.

Keywords

criminalistics, identification, identification examination

DOI

<http://dx.doi.org/10.37355/fvpk-2022/2-03>

Úvod

Teorie kriminalistické identifikace je učením o obecných principech ztotožňování různých objektů podle jejich odrazů, a to za účelem získání trestně procesních a jiných důkazů. Z tohoto důvodu má obecný význam jak pro kriminalistickou vědu, kriminalisticko-praktickou činnost, tak i pro teorii trestně procesního dokazování. Učení o kriminalistické identifikaci je speciální kriminalistickou teorií a kriminalistická identifikace je specifická metoda kriminalistické praktické činnosti.²

1 prof. PhDr. Jiří Straus, DrSc., Katedra kriminalistiky a forenzních disciplín, Vysoká škola finanční a správní, a.s.

2 PORADA, V. *Teorie kriminalistických stop a identifikace*. Praha: Academia, 1987.

Základním východiskem kriminalistické identifikace je teorie vzájemného působení uplatněná v teorii kriminalistických stop. Z této teorie využívá kriminalistická věda tezi o tom, že materiální objekty, podílející se na trestném činu (pachatel, jeho obuv, nástroje trestného činu apod.), působí v průběhu trestného činu na jeho obklopující vnější prostředí – odráží se, čímž na něm vyvolávají určitou změnu – odraz. V kriminalistice mají tyto změny nejčastěji podobu stopy. Při kriminalistické identifikaci se využívají jak stopy ve vědomí lidí, tak ostatní druhy stop v materiálním prostředí.³

Krajník upozorňuje, podle mého názoru velice správně, na to, že je potřeba přesně definovat pojem „kriminalistické zkoumání“ a vztah ke kriminalistické identifikaci.⁴ Kriminalistické zkoumání kriminalistických stop je v současné době reprezentováno pouze kriminalisticko-technickým zkoumáním.

Kriminalistická identifikace je proces, během kterého se zjišťuje, kterým konkrétním objektem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby nebo věci s kriminalisticky relevantní událostí.

Pojem identifikace obecně má několik významů. Identifikace (z *latiny*) je porovnání nezaměnitelných charakteristik předmětu s následným určením nebo vyloučením shodnosti.

Geneze pojmu kriminalistické identifikace

Kriminalistická identifikace je základní pojem v teorii kriminalistiky. Kriminalistická identifikace je v teorii kriminalistiky definována poměrně jednotně. Jen pro příklad si dovoluji citovat několik definic podle významných teoretiků kriminalistiky posledních desetiletí:

Protivinský (1979) – *Učení o kriminalistické identifikaci je speciální kriminalistickou teorií a kriminalistická identifikace je specifickou metodou kriminalistické praktické činnosti. Jako speciální kriminalistická teorie je učení o kriminalistické identifikaci metodologickou základnou pro zkoumání a rozpracování prostředků, postupů a metodik vyšetřování a předcházení trestných činů. Jako specifická metoda kriminalistické praktické činnosti je formou dekódování informace ze stop a jiných objektů na úrovni individualizace.*⁵

Pješčak – Bělkin (1984) – *Kriminalistickou identifikací se rozumí proces, kterým se určuje vztah mezi stopou nebo jiným odrazem a objektem, který stopu nebo jiný odraz skutečně vytvořil.*⁶

Porada (1987) – *Kriminalistická identifikace je označována jako metoda, tak i proces ztotožňování různých materiálních objektů pomocí kriminalistických prostředků. K řešení otázky, zda je kriminalistická identifikace metodou nebo určitým procesem porovnávání*

3 PORADA, V. *Teorie kriminalistických stop a identifikace*. Praha: Academia, 1987.

4 KRAJNÍK, V. *Kriminalistické skúmanie*. Bratislava: A PZ, 2000, s. 7.

5 PROTIVINSKÝ, M. *Dekódování informace z kriminalistické stopy*. Praha: Univerzita Karlova, 1979, s. 58.

6 PJEŠČAK, J., R. S. BĚLKIN a kol. *Kriminalistika*. Praha: FMV, 1984, s. 60.

a ztotožňování, je třeba přistupovat funkčně. Rozhodujícím kritériem je cíl, který sledujeme, kterého chceme dosáhnout, tj. zda nám jde o cíl a výsledek tohoto zkoumání nebo o praktickou realizaci identifikačního zkoumání.^{7, 8}

Musil (2004) – *Kriminalistická identifikace je poznávací metoda, kterou se individualizuje vztah mezi dvěma či více projevy nebo částmi jednoho a téhož materiálního objektu.*⁹

Šimovček (2011) – chápe kriminalistickou identifikaci ve dvou úrovních, jako

- a. *kriminalistickou teorii o totožnosti a relativní stálosti objektů identifikace,*
- b. *specifikou metodu poznávání v kriminalistické praxi.*¹⁰

Straus (2012) – *Kriminalistická identifikace je proces, během kterého se zjišťuje, kterým konkrétním objektem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby nebo věci s kriminalisticky relevantní událostí.*^{11, 12}

Porada (2016) – *Kriminalistická identifikace je proces, během něhož se zjišťuje, kterým konkrétním způsobem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby nebo věci s kriminalisticky relevantní událostí.*¹³

Konrád, Porada, Straus, Suchánek, Porada (2021) – vymezují v poslední učebnici pojem kriminalistické identifikace – *Kriminalistická identifikace je proces, během kterého se zjišťuje, kterým konkrétním objektem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby, věci nebo zvířete s kriminalisticky relevantní událostí.*¹⁴

Společným znakem všech definic kriminalistické identifikace je:

- Cílem je ztotožnění objektu podle shodných znaků nalezených v identifikujících objektech.
- Existence minimálně dvou identifikujících objektů.
- Proces, ve kterém se zkoumají a porovnávají identifikační znaky.

7 PORADA, V. *Teorie kriminalistických stop a identifikace*. Praha: Academia, 1987.

8 PORADA, V. K problematice a srovnání identifikace v kriminalistice, policejních a bezpečnostních vědách. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2/2021, ročník 6, s. 112–123.

9 MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 114.

10 ŠIMOVCĚK, I. a kol. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 53.

11 STRAUS, J. a kolektiv. *Úvod do kriminalistiky*, 3. rozšířené vydání, Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 142.

12 STRAUS, J. *Vybrané problémy kriminalistické identifikace*. Praha: VŠFS, 2015.

13 PORADA, V. a kol. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: A. Čeněk, 2016, s. 345–353. ISBN 978-80-7380-589-0.

14 KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Druhé vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021.

V procesu kriminalistické identifikace se nepodrobují rozboru všechny vlastnosti odráženého (identifikovaného) objektu, ale zkoumají se jen takové vlastnosti, které se odrazily v objektech identifikujících. Z tohoto hlediska se jednotlivé vlastnosti identifikovaného objektu dělí na vlastnosti identifikační a neidentifikační. Jednotlivé vlastnosti nejsou zjišťovány přímo, ale nepřímo, zprostředkovaně, na základě zkoumání vlastního mechanismu stopového kontaktu i s ohledem na kvalitu a kvantitu přenášených informací z objektu, jenž stopu vytváří, na objekt, který stopu přijímá.

V textu jsem naznačil několik definic vymezení kriminalistické identifikace. Lze konstatovat, že se v zásadě autoři shodují ve vyjádření pojmu kriminalistická identifikace. Komparací současných poznatků je možné uvést, že společným znakem všech definic kriminalistické identifikace je:

- Cílem kriminalistické identifikace je ztotožnění objektu podle shodných znaků nalezených v identifikujících objektech.
- Nutná existence minimálně dvou identifikujících objektů.
- Kriminalistická identifikace je proces, ve kterém se zkoumají a porovnávají identifikační znaky odrážené v identifikujících objektech.

V kriminalistické teorii se uvádí, že každý objekt je individuální a jedinečný. Individualizační premisu vyslovil policejní úředník Alphonse Bertillon, zakladatel antropometrické identifikace osob podle tělesných rozměrů. Byl inspirován myšlenkou, že „příroda se nikdy neopakuje“. Ideu jedinečnosti silně propagoval Lambert Adolph Jacques Quetelet, který Bertillona výrazně ovlivnil. Idea jedinečnosti byla předávána z generace na generaci a byla obecně přijímána, ale nikdy nebyla vědecky prokázána. Byla provedena studie, která měla ukázat, že žádné dva otisky prstů nebyly stejné, ale výsledky byly neprůkazné. Mnoho současných forenzních vědců kolektivně souhlasí s tím, že individualizace na jeden objekt, jako je např. otisk prstu, stopy zubů, rukopis, není možná.¹⁵

Ve většině forenzních vědních oborů nebyly provedeny žádné studie velkých populací, které by prokázaly jedinečnost identifikačních znaků. Možná ještě důležitější je, že také zdůraznila, že spolehlivost těchto disciplín nelze prokázat odkazem na jedinečnost.¹⁶

Obecně se v literatuře uvádí, že jedinečnost existuje, protože dosud v historii nebyly nalezeny žádné dva objekty, které by měly absolutně shodné znaky. Velmi často se uvádí tvrzení „Pozoroval jsem n počet forenzních objektů a žádný z nich nevykazoval absolutně shodné znaky. Proto lze předpokládat, že žádný objekt nebude nikdy stejný jako kterýkoli jiný.“ Tvrzení o tom, že „nikdy nebyla pozorována identická shoda“, mohou být pravdivá, ale spoléhají se na předpoklad, že každý znalec si pamatuje detaily každého předmětu, který kdy zkoumal, a i když jen podvědomě, pak „porovnal“ všechny objekty, které náhodou zkoumal, mezi sebou. Takové tvrzení je velmi pochybné a opírá se o tvrzení a pozorování, která nebyla zaznamenána ani systematicky sestavena.¹⁷

15 SPIEGATO.COM. [online]. [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: doi:<https://spiegato.com/de/was-ist-forensische-identifizierung>

16 KAYE, D. H. Identification, individualization and uniqueness: what's the difference? *Law Probability Risk*. 8 (2009), pp. 55–66.

17 COLE, S. A. Forensic science without uniqueness, conclusions without individualization: a new epistemology

Individualizaci objektu chápeme jako určení validace jednoho objektu a současně je vyloučena možnost existence dalšího objektu se stejnými shodnými znaky. Proces identifikace musí být konečný.¹⁸

Tvrzení o jedinečnosti objektů reálného světa vychází ze zkušenosti a spočívá tedy na čistě induktivním uvažování. Několik autorů uvedlo indukci jako nevhodnou pro použití ve forenzním vědeckém výzkumu.¹⁹ Indukce nutně vyvolává pozitivistický přístup, kde teorie spočívá na předpokladu, že budoucnost se bude podobat minulosti, ale neexistuje žádný logický důvod to předpokládat. Akumulace pozitivních případů prostě nemůže vést k závěru jistoty.²⁰

Jedinečnost je uváděna jako nezbytný předpoklad pro „100% jistotu“ pro forenzní závěry „shody“. Absolutní jistota neexistuje a vždy je vhodné vyjádřit pravděpodobnostní závěr. Otázka „jedinečnosti“ objektů není relevantní pro teorii forenzní identifikace. Úlohou forenzního znalce není „individualizovat“ nebo dokonce identifikovat, a to pouze na základě forenzních důkazů, které mu byly předloženy, znalec by měl poskytnout objektivní fakta a další závěry v mezích jejich odbornosti, které mohou přispět k objektivnímu rozhodnutí soudu.²¹ Individuální identifikaci bychom mohli vyjádřit jako limitní stav, kdy se pravděpodobnost shody specifických znaků u dvou objektů blíží nule.²²

Objekty kriminalistické identifikace

Objekty kriminalistické identifikace mohou být pouze jedinečné materiální objekty, které mají stabilní prostorové hranice a jsou charakterizovány neopakovatelným a jedinečným souborem vlastností. V procesu kriminalistické identifikace se uplatňuje vždy několik terminologicky přesně definovaných objektů. Je to objekt identifikovaný a objekty identifikující.

Objekt identifikovaný je takový objekt, který jednoznačně souvisí s kriminalisticky relevantní událostí, a to nejčastěji proto, že vytvořil konkrétní kriminalistické stopy. Objekt identifikovaný je objekt, který se odrazil ve stopě či v jiném odrazu, a dále každý objekt, o němž se předpokládá, že se odrazil ve stopě či jiném odrazu, což je třeba kriminalistickou identifikací prověřit. V kriminalistické praxi se jedná o osoby, věci nebo zvířata.²³

of forensic identification. Law Probability Risk. 8 (2009), s. 233–255.

18 STRAUS, J. *Existuje individuální identifikace? Forenzní vědy, právo, kriminalistika. Praha: Vysoká škola finanční a správní, a.s., 2022, roč. 7, 1/2022, s. 6–13.*

19 FAIGMAN, D. L. *Anecdotal forensics, phrenology and other object lessons from the history of science. Hastings Law J., 59 (2007), pp. 979–1000*

20 McLACHLAN, H. *No two sets the same? Applying philosophy to the theory of fingerprints. Philosopher. 83 (1995), pp. 12–18.*

21 CHAMPOD, Ch. *Fingerprint examination: towards more transparency. Law, Probability and Risk. (2008) 7, pp. 111–118.*

22 STRAUS, J. *Existuje individuální identifikace? Forenzní vědy, právo, kriminalistika. Praha: Vysoká škola finanční a správní, a.s., 2022, roč. 7, 1/2022, s. 6–13.*

23 KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. Druhé rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021.*

Abychom mohli správně analyzovat trestně procesní dokazování, je třeba tyto odrážené objekty dále rozlišovat na:

- » objekt, který skutečně zanechal stopu, podle níž je zjišťován, tj. objekt hledaný,
- » objekt, který mohl zanechat nalezenou stopu, což je třeba prověřit, tj. prověřovaný objekt.

Objekt prověřovaný je tedy objekt, o kterém se domníváme, že mohl vytvořit konkrétní kriminalistickou stopu. V praxi se jedná o skupinu objektů, které mají shodné skupinové vlastnosti, odpovídající skupinovým vlastnostem objektu, který vytvořil kriminalistickou stopu. Objekt hledaný je objekt ze souboru prověřovaných objektů, který vytvořil kriminalistickou stopu.

Vlastnosti zjišťovaného objektu mohou být stanoveny výhradně podle jeho stop, např. vlastnosti nástroje použitého na místě činu lze určit zkoumáním nalezených mechanoskopických stop.

Vlastnosti prověřovaného objektu se zpravidla zjišťují:

- » Podle srovnávacích materiálů, např. podle pokusně vytvořených mechanoskopických stop prověřovaného nástroje.
- » Podle fotografie nebo popisu.
- » Příímým ohledáním a zkoumáním objektu in natura.

Objekty identifikující (ztotožňující) jsou takové objekty, které odrážejí vlastnosti identifikovaných objektů. Lze říci, že objekt identifikující je takový objekt, s jehož pomocí identifikujeme osoby, věci nebo zvířata. V kriminalistické praktické činnosti se objekty identifikující dělí na dvě zásadní skupiny, a to na kriminalistické stopy a srovnávací materiály. V konkrétním procesu kriminalistické identifikace musí být identifikující objekty minimálně dva. Často se však jedná o více objektů.²⁴

Prostřednictvím identifikujících objektů je řešena otázka totožnosti. Jsou pouhými nositeli informace, slouží jako prostředky zjišťování vlastností ztotožňovaných objektů. Jsou to stopy, kopie stop a jiná zobrazení.

Stopy jsou nejčastějším a nejdůležitějším nositelem informace o identifikovaném objektu. Stopy mohou být nahrazeny svými kopiemi, např. stopa obuvi je nahrazena sádrovým odlitkem stopy obuvi.

Srovnávací materiál nese informaci o bezpečně známém identifikovaném objektu. Základní vlastností srovnávacích materiálů je nepochybná vědomost, od kterého konkrétního objektu pochází. Srovnávací materiály mohou vzniknout a vyskytovat se jako přirozené vzorky, např. ukázky ručního písma, které vznikly náhodně bez souvislostí s kriminalisticky relevantní událostí, a umělé, pokusně zhotovené, experimentální vzorky pro potřeby kriminalistické identifikace. Může se jednat například o kontrolní otisky prstů. Srovnávací materiály, které se vytvářejí jako pokusně zhotovené experimentální vzorky,

24 Tamtéž.

musí být pořizovány na základě znalostí mechanismu vzniku stopy a v podmínkách co nejprůzračnějších pro zobrazení vlastností prověřovaných objektů.

Kriminalistickou identifikaci můžeme dělit podle různých kritérií, např. podle subjektu uskutečňujícího proces identifikace, podle ztotožňovaných objektů, podle odborných znalostí nutných ke zkoumání a použitých metod, podle toho, zda se dospěje ke zjištění totožnosti či nikoliv, nebo podle druhů identifikačních znaků, využívaných k identifikaci.

Způsoby identifikačního zkoumání v kriminalistice

Mezi typické případy kriminalistické identifikace patří:

- Porovnání stopy se ztotožňovaným objektem in natura.
- Porovnání stopy s pokusně vytvořenou stopou.
- Porovnání dvou stop zajištěných na místě činu.
- Porovnání stopy s evidenčním srovnávacím materiálem.
- Porovnání objektu in natura s evidenčním srovnávacím materiálem.

Při srovnávacím zkoumání rozlišujeme, zda se ke kriminalistické identifikaci využívají materiální stopy nebo stopy ve vědomí člověka. Při zkoumání zobrazení objektů, které souvisí s materiálními stopami, rozlišujeme čtyři způsoby srovnávacího zkoumání:^{25, 26, 27, 28}

- » Položení vedle sebe s popisem znaků, tzv. „bodování“.
- » Překrytí zobrazení.
- » Spojení zobrazení.
- » Geometrické měření.

Položení vedle sebe s popisem znaků (tzv. bodování) spočívá v umístění srovnávacích zobrazení, podle potřeby zvětšených do jednoho zorného pole, aby bylo možné snadno zkoumat, srovnávat, bodovat a popisovat vybrané identifikační znaky. Jedná se o nejjednodušší a nejrozšířenější způsob srovnávacího zkoumání, využívaný ve většině druhů kriminalistické identifikace.

K vytvoření optimálních podmínek zkoumání se používají různé kriminalisticko-technické prostředky a postupy, např. komparační mikroskop, zvětšovací a srovnávací episkop, epidiaskop apod. K trvalé dokumentaci tohoto srovnání se pořizují fotografie obou srovnávaných objektů, které se nalepí vedle sebe, shodné identifikační znaky se vyznačí a popíší.

25 PJEŠČAK, J., R. S. BĚLKIN a kol. *Kriminalistika*. Praha: FMV, 1984, s. 60.

26 KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. Druhé rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021.

27 PORADA, V. a kol. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: A. Čeněk, 2016, s. 345–353.

28 STRAUS, J., *Vybrané problémy kriminalistické identifikace*. VŠFS, Praha 2015, s. 26.

Překrytí zobrazení spočívá v tom, že jedno průhledné zobrazení se přiloží na druhé tak, že se nám obě zobrazení jeví jako souhlasné, jsou-li jednotlivé znaky shodné. Tohoto způsobu srovnávacího zkoumání se využívá v případech, kdy tvar znaku je obtížně definovatelný a nelze ho jednoznačně popsat ani změřit. Jedno ze srovnávacích zobrazení musí být vyhotoveno na průhledném materiálu.

Spojení zobrazení spočívá v tom, že zobrazení srovnávacích objektů se připojují k sobě tak, že jedno zobrazení tvoří přirozené pokračování druhého. Spojení zobrazení má značný význam při srovnávání sešitých a jiných dynamických stop. Jde o velmi rozšířený způsob zkoumání a dokumentace v kriminalistické balistice a mechanoskopii. K tomuto zkoumání se rovněž často využívá komparační mikroskop ve spojení s fotografickým aparátem pro pořízení fotografické dokumentace. Velmi rozšířeným dokumentačním postupem je také spojení dvou fotografických snímků, ze kterých je jeden rozřezán tak, aby řez procházel pokud možno největším počtem charakteristických identifikačních znaků. Přitom při spojení těchto znaků musí všechny linie stopy v jednom zobrazení plynule pokračovat v druhém zobrazení.

Geometrické měření spočívá v tom, že se měří vzdálenosti různých vybraných bodů, úhly svírané jejich spojnicemi apod. Používá se např. při srovnávání stop obuvi, stop lokomoce, ale také při identifikaci osob podle fotografií aj. Často je tento způsob i doplňkem některého z předchozích, např. spojení zobrazení.²⁹

Musil, Konrád, Suchánek uvažují o způsobu identifikačního zkoumání ještě jako skládání částí v celek.³⁰ Domníváme se, že tento způsob zkoumání není typický způsob identifikačního zkoumání. Pokud se skládá celek z částí, pak nelze uvažovat o dvou identifikujících objektech. Co je v tomto případě stopa a co je srovnávací materiál? Za kriminalistickou stopu bychom mohli uvažovat zajištěnou množinu částí, které se složí v celek, srovnávací materiál v tomto případě nelze stanovit. Podle našeho názoru nelze považovat skládání částí v celek za typickou variantu identifikačního zkoumání.

Při identifikačních zkoumáních objektů, které souvisí s materiálními stopami, obsahujícími informaci o vnitřním složení objektů, se používají metody komparace, založené na poznatcích různých přírodních a technických věd. Například v kriminalistické chemii se využívají základní chemické metody, v kriminalistické biologii se využívají biologické metody, při zkoumání účetních stop se využívají metody ekonomie a matematiky apod.

Způsoby identifikačního zkoumání jsou využívány pro identifikaci objektu podle materiálních stop. Vedle toho se v kriminalistice využívá rekognice jako identifikační zkoumání s využitím paměťových stop. Rekognice je formou kriminalistické identifikace, která je založena na psychickém procesu znovupoznávání. Podstatou identifikace znovupoznáním jsou psychofyziologické procesy probíhající v mozku člověka, umožňující zapamatování vnímaného, vybavení dříve vnímaného objektu a srovnávání tohoto

29 KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Druhé rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021.

30 MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 123.

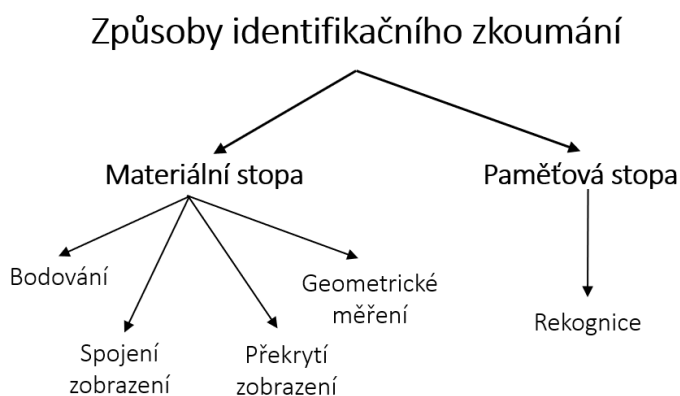
„obrazu“ (představy) s momentálním vjemem předváděného objektu. Přitom dochází k vyloučení nebo ztotožnění předváděných objektů.

Při identifikačním zkoumání objektů založeném na využití stop ve vědomí člověka (rekognice) se využívá srovnání pomocí fotografií nebo srovnání živých osob in natura podle anatomických a morfologických znaků nebo omezeně podle funkčních a dynamických znaků. U movitých věcí se srovnávají paměťové stopy v odstupujících časových okamžicích (poznávací osoba původně věc vnímala a nyní se jí předkládá in natura). Srovnává se v paměti uchovaný vjem hledaného objektu s novým vjemem vzbuzeným při opětovném vnímání objektů.

Za zvláštnosti formy rekognice, identifikace znovupoznáním (oproti identifikaci znalecké), lze považovat zejména:

- » nezastupitelnost subjektu identifikace (*subjektem může být pouze osoba, která předváděný objekt v minulosti vnímala*),
- » ztotožňujícími objekty jsou paměťová stopa dříve vnímaného a momentální vjem předváděných objektů,
- » neopakovatelnost úkonu, pokud poznávací osoba již jednou identifikovala ztotožňovaný objekt.

Obr. 1: Schéma způsobů identifikačního zkoumání³¹

31 STRAUS, J. and V. PORADA. Contribution to the theory of criminalistic identification, non-identification examination and forensic identification of vehicle. *Košická bezpečnostná revue. Košice: Vysoká škola bezpečnostného managementu, 2022, roč. 12, č. 1, s. 96–111.*

Identifikační a neidentifikační zkoumání

Identifikační zkoumání vede k identifikaci objektu, který vytvořil kriminalistickou stopu. V takovém případě je nutné mít zajištěnou kriminalistickou stopu a minimálně jeden srovnávací materiál a úkolem je ztotožnit identifikovaný objekt. Kriminalisticko-technický význam slouží především k tomu, že stopu lze využít v procesu kriminalistické identifikace a následně tak umožňuje identifikovat osobu, věc nebo zvíře, které konkrétní kriminalistickou stopu vytvořily. Takový výsledek má zpravidla zásadní význam pro objasnění kriminalisticky relevantní události. Je třeba uvést, že zdaleka ne všechny kriminalistické stopy mají potřebný a požadovaný kriminalisticko-technický význam (hodnotu) a mnohdy tak nejsou plně využitelné v procesu kriminalistické identifikace, např. stopy neobsahují potřebný počet individuálních identifikačních znaků nebo tyto znaky nejsou dostatečně zřetelné a jednoznačně využitelné v procesu kriminalistické identifikace.³²

Identifikační úrovní rozumíme:

- » Individuální identifikaci objektu (ztotožnění či vyloučení totožnosti).
- » Zjištění skupinové příslušnosti objektu při nedovršení procesu individuální identifikace.

Neidentifikační zkoumání nevede k identifikaci (ani k určení skupinové příslušnosti) a využívá se v případech, kdy je potřeba například zjistit pravost objektu nebo zjištění informací ke konkrétnímu objektu zkoumání. Pro neidentifikační zkoumání je specifický fakt, že k dispozici je pouze kriminalistická stopa, ne srovnávací materiál. Jako příklad neidentifikačního zkoumání v kriminalistice můžeme uvést následující – zjišťování pravosti bankovky, určování vzdálenosti střelby podle povýstřelových zplodin, zjišťování způsobnosti zbraně ke střelbě, zjišťování mechanismu vzniku kriminalistické stopy. Domníváme se, že neidentifikační zkoumání vede k určení kriminalisticko-taktické hodnoty stopy. Kriminalisticko-taktický význam spočívá především v tom, že kriminalistická stopa poskytuje důležité informace o způsobu provedení kriminalisticky relevantní události, o osobách, které se na ní podílely, jejich činnosti, způsobu provedení činu, jejich fyzických, příp. i psychických schopností, předmětu zájmu, způsobu příchodu a odchodu z místa apod. Pečlivým vyhodnocením kriminalisticko-taktické hodnoty kriminalistických stop lze usuzovat na to, zda pachatel místo činu znal, zda měl potřebné technické, příp. jiné znalosti a schopnosti potřebné k překonání různých překážek, zda se na své jednání připravoval, zda měl společníky, jak se choval na místě, co bylo předmětem jeho zájmu a další kriminalisticky relevantní informace. Kriminalisticko-taktický význam má vždy každá kriminalistická stopa, a to bez ohledu na její případný kriminalisticko-technický význam. Využití kriminalisticko-taktické hodnoty je v procesu posuzování a kriminalistickým využíváním způsobu spáchání trestné činnosti (kriminalisticky relevantní události).³³

32 KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. Druhé rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 72.*

33 KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky. Druhé rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2021, s. 72.*

Neidentifikační úrovní se rozumí například zjištění:

- » skupiny hmoty pevné, kapalné nebo plynné, nemůže-li být cílem individuální ztotožnění,
- » mechanismu vzniku stop (např. že rýhy v zámku byly způsobeny paklíčem nebo nepravým klíčem),
- » mechanismu události trestného činu (např. oběť byla usmrcena jinde a na místo nálezu byla převezena),
- » pravosti objektu (např. zda se jedná o pravou nebo padělanou bankovku),
- » způsobu spáchání trestného činu (např. že bylo více pachatelů, že jednali brutálně, že použili motorového vozidla, že přespalí na místě činu),
- » o jaký předmět se jedná, k čemu slouží či může sloužit (např. zda podomácku vyrobená palná zbraň je způsobila ke střelbě a může usmrtit či zranit člověka),
- » okolností, které napomohly ke spáchání trestného činu, a pohnutky ke spáchání trestného činu (např. že osoba, která byla oloupena, se sama před tím v hostinci chlubila, kolik má u sebe peněz, že sklad, z něhož bylo odcizeno zboží, nebyl opatřen mechanickými nebo jinými zábranami).

V kriminalistické teorii rozeznáváme identifikaci individuální a určení skupinové příslušnosti, v některých i současných zdrojích se objevují pojmy jako identifikace rodová a druhová. „Identifikaci individuální a skupinové je blízká, téměř shodná identifikace rodová a identifikace druhová. Každý rodový pojem je svým rozsahem širší než druhový, ale svým obsahem zahrnuje menší počet charakteristických a specifických znaků než pojem druhový. Proto je i rodová identifikace svým rozsahem širší než druhová, ale zahrnuje svým obsahem menší počet znaků.“³⁴

Jsem toho názoru, že by se v kriminalistice měly používat pouze pojmy identifikace individuální a určení skupinové příslušnosti. Domnívám se, že pojmy „rodové identifikace“ a „druhová identifikace“ jen vyjadřují určení skupinové příslušnosti. Osobně také si nejsem jist, jak odlišit případné použití pojmů „rodová“ a „druhová“ identifikace.

Závěr

Teorie kriminalistické identifikace je učením o obecných principech ztotožňování různých objektů podle jejich odrazů, a to za účelem získání trestně procesních a jiných důkazů. Základním východiskem kriminalistické identifikace je teorie vzájemného působení uplatněná v teorii kriminalistických stop. Z této teorie využívá kriminalistická tezi o tom, že materiální objekty, podílející se na trestném činu, působí v průběhu trestného činu na jeho obklopující vnější prostředí – odráží se, čímž na něm vyvolávají určitou změnu – odraz. Kriminalistická identifikace je proces, během kterého se zjišťuje, kterým konkrétním objektem byla vytvořena konkrétní kriminalistická stopa. Jedná se o proces ztotožňování objektů podle kriminalistických stop a jiných zobrazení, ve kterém se hledá souvislost osoby nebo věci s kriminalisticky relevantní událostí.

V odborné literatuře lze nalézt drobné diference ve způsobech identifikačního zkoumání a také se objevuje nejednotnost v pojetí identifikačního a neidentifikačního zkoumání.

34 MUSIL, J. a kol. *Kriminalistika*. Praha: Naše vojsko, 1994, s. 63.

Občas se zaměřuje teoreticky správné stanovení kriminalistické identifikace a vedle toho pojetí verifikace

Navrhujeme rozšíření způsobů identifikačního zkoumání nejen podle materiálních stop, ale také podle paměťové stopy.

Významnou roli hraje vymezení identifikačního a neidentifikačního zkoumání. Identifikační zkoumání vede k identifikaci objektu, který vytváří kriminalistickou stopu. V takovém případě je nutné mít zajištěnou kriminalistickou stopu a minimálně jeden srovnávací materiál a úkolem je ztotožnit identifikovaný objekt. Neidentifikační zkoumání nevede k identifikaci (ani k určení skupinové příslušnosti) a využívá se v případech, kdy je potřeba například zjistit pravost objektu nebo zjištění informací ke konkrétnímu objektu zkoumání.

Někteří autoři zahrnují do identifikačního zkoumání i případy, kdy se porovnávají části objektu mezi sebou s cílem zjistit, zda před oddělením tvořily jeden monolitní celek.³⁵ S tímto názorem s ohledem na výše uvedenou teorii kriminalistické identifikace nelze souhlasit. V souladu s jinými autory (viz např. Protivinský³⁶) považuji tyto případy za kriminalistické, ale neidentifikační zkoumání.

Svým příspěvkem jsem si dovolil iniciovat případnou diskusi nad výše uvedenými pojmy kriminalistické identifikace a budu jen rád, pokud se objeví další názory. Rozhodně si nečiním nárok na „jedinou pravdu“, mohu mít odlišný názor než další teoretici kriminalistiky.

Literatura

COLE, S. A. Forensic science without uniqueness, conclusions without individualization: a new epistemology of forensic identification. *Law Probability Risk*. 8 (2009), s. 233–255.

FAIGMAN, D. L. Anecdotal forensics, phrenology and other object lessons from the history of science, *Hastings Law J.* 59 (2007), pp. 979–1000.

CHAMPOD, Ch. Fingerprint examination: towards more transparency. *Law, Probability and Risk*. 7 (2008) 7, pp. 111–118.

KAYE, D. H. Identification, individualization and uniqueness: what's the difference? *Law Probability Risk*. 8 (2009), pp. 55–66.

KONRÁD, Z., V. PORADA, J. STRAUS a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika: Teorie, metodologie a metody kriminalistické techniky*. Druhé rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014. 318 s.

KRAJNÍK, V. *Kriminalistické skúmanie*. Bratislava: A PZ, 2000.

McLACHLAN, H. No two sets the same? Applying philosophy to the theory of fingerprints. *Philosopher*. 83 (1995), pp. 12–18.

MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck, 2004.

PJEŠČAK, J., R. S. BĚLKIN a kol. *Kriminalistika*. Praha: FMV, 1984.

³⁵ MUSIL, J., Z. KONRÁD a J. SUCHÁNEK. *Kriminalistika*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 120.

³⁶ PROTIVINSKÝ, M. *Dekódování informace z kriminalistické stopy*. Praha: Univerzita Karlova, 1979, s. 58.

- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika*. Brno: CERM, 2001.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika (úvod, technika, taktika)*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007.
- PORADA, V. a J. STRAUS. *Kriminalistické stopy – Teorie, metodologie, praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012.
- PORADA, V., J. STRAUS a kol. *Kriminalistika (výzkum, pokroky, perspektivy)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika (teorie, metody, metodologie)*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013.
- PORADA, V. *Teorie kriminalistických stop a identifikace*. Praha: Academia, 1987.
- PORADA, V. K problematice a srovnání identifikace v kriminalistice, policejních a bezpečnostních vědách. *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. 2/2021, ročník 6, s. 112–123.
- PORADA, V. a kol. *Kriminalistika. Technické, forenzní a kybernetické aspekty*. Plzeň: A. Čeněk, 2016.
- PROTIVINSKÝ, M. *Dekódování informace z kriminalistické stopy*. Praha: Univerzita Karlova, 1979.
- SPIEGATO.COM [online]. [cit. 2022-08-17]. Dostupné z: doi: <https://spiegato.com/de/was-ist-forensische-identifizierung>
- STRAUS, J. a kol. *Úvod do kriminalistiky*. 3. rozš. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, s. r. o., 2012.
- STRAUS, J. *Vybrané problémy kriminalistické identifikace*. Praha: VŠFS, 2015.
- STRAUS, J. a V. PORADA. Contribution to the theory of criminalistic identification, non-identification examination and forensic identification of vehicle. *Košická bezpečnostná revue*. Košice: Vysoká škola bezpečnostného managementu, 2022, roč. 12, č. 1, s. 96–111.
- STRAUS, J. Existuje individuální identifikace? *Forenzní vědy, právo, kriminalistika*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, a.s., 2022, roč. 7, 1/2022, s. 6–13.
- ŠIMOVČEK, I. a kol. *Kriminalistika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011.